

ASTATERHIKKI SALONEN

ELÄMÄ
YLLÄTTÄÄ

NAISEN ELÄMÄÄ SODAN JA RAUHAN
AIKONA

ELÄMÄ YLLÄTTÄÄ

Astaterhikki Salonen

ELÄMÄ YLLÄTTÄÄ

Naisen elämää sodan ja rauhan aikoina

© 2022 Astaterhikki Salonen

Taitto ja kansi: BoD - Books on Demand

Kustantaja BoD -Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja BoD—Books on Demand, Norderstedt,

Saksa

ISBN 978-952-80-6523-4

KIITOKSET

Kun kirjoitin tätä kirjaa, en tiennyt, että rauhan aika Euroopassa loppuisi ennen teokseni ilmestymistä. Niin kävi. Ukrainassa helmikuussa 2022 alkanut sota on nostanut monilla pintaan kipeitä muistoja, omakohtaisina tai vanhempien kertomusten välittäminä.

Teokseni on syntynyt kiitoksena niille naisille, jotka elivät sotavuodet, synnyttivät boomerit ja olivat aktiivisesti jälleenrakentamassa maatamme. Useimmat lapsuuteni ja nuoruuteni naisista olivat pientilojen emäntiä. Kiitos heille, ihan jokaiselle. Kiitos pojalleni, miniälleni ja lapsenlapsilleni, joiden innostus tarttuu ja rohkaisee. Kiitos kaikille läheisilleni, joiden kokemuksia olen hyödyntänyt.

Järvenpäässä 1.6.2022

Astaterhikki Salonen

OODI PIENTILOJEN EMÄNNILLE

teitä oli paljon
te teitte paljon

peltonne olivat pienet ja
asumuksenne ahtaat
teidän mielenne maisema oli rajaton
ja sydämissänne tilaa kaikille

yksinhooltajaäideille, vankiloista vapautuville,
lastenkotilapsille, mielenterveytensä
menettäneille

pienten valtakuntienne valtiattarina
loitte uutta ja valoitte uskoa elämään

aamun ensimmäiset auringonsäteet
näitte usein pienen, avoimen sontaluukun kautta,
tuoreen, ulosheitetyn lannan väreily valoa vasten
kertoi elämän jatkuvasta liikkeestä

maaliskuiset lantakasat aurinkoisilla
keväthangilla
merkitsivät uudet satokauden alkua ja elämän
jatkumista

teitte työtä pelloilla ja pihatoissa
lämpimän maidon kohina lypsyastiaan oli
musiikkianne
viljanjyvien soljuminen sormienne lomitse
merkitsi ruokaa

teidän sylinne olivat täynnä kutimia, parsimuksia
ja askareta

mutta niihin mahtuivat aina kaikki, jotka syliä ja
lohtua tarvitsivat

teidän kirkkaat lehmienkutsuhuutonne
kaikuivat vaaroilla ja tasangoilla
olitte läsnä toistenne elämässä, lähellä tai
kaukana

päivät olivat pitkiä ja työn täyttämiä
äitien unelmat syntyivät yön rauhassa

maailmanne oli pieni, mutta suuri
matkustitte harvoin, jos koskaan
kirjojen ja mielikuvituksenne siivin
lensitte muihin maihin, muiden maiden naisten
luo

teitä on yhdistänyt unelma
unelma rauhasta ja rakkaudesta

kiitos!

ELÄMÄ YLLÄTTÄÄ

Lea Maria Savikko, s. Tammi

Kerron tässä kirjassa elämäni koukeroista.

Ihan alusta en tietenkään paljoa muista,
mutta kotona keskusteltiin paljon ja kertoiltiin
tarinoita, joiden kautta olen saanut luoda
varhaislapsuudestaanikin hyvän ”muistikuvan”

ENSIMMÄINEN JAKSO

TÄSTÄ SE ALKAA

Synnyn perheen toisena lapsena vuoden 1925 joulun pyhien mentyä. Vuosiluvuksi kirjoitetaan siis 1926 ja ”härkäviikot” ovat alkaneet.

Syntymäpäiväni, tammikuun kymmenes, on sunnuntai. Ulkona paukkuu 25 asteen pakkanen. Päivä on selkeä ja aurinkoinen. Huudan riemusta maailmaan putkahtaessani.

Isoveljeni Alf on onnellinen saadessaan syliinsä pienen nyytin, pikkusiskon, jota aletaan kutsua ”Kaisaksi” – tai oikeastaan Kajsaksi, onhan Astrid-äiti ruotsinkielisestä suvusta.

Perheemme asuu Tuusulan kunnassa idyllisessä, pienessä mökissä, jossa on tupa ja kamari ja jota ympäröi hyvin hoidettu puutarha omenapuineen, marjapensaineen ja nurmikkoineen. Isä-Eetu on rappari ja käy töissä rakennustyömailla. Äiti on aikaisemmin toiminut

Helsingissä ompelijattarena ja jäänyt kotiin lasten synnyttyä. Äidin suku on Kirkkonummelta ja hänen äidinkiелensä on ruotsi. Suomea hän puhuu innokkaasti, mutta huonosti. Isä ei ruotsia osaa ja vanhempien yhteinen kieli on suomi. Meille lapsille äiti puhuu myös ruotsia. Kutsumme äitiä ja isää mämmäksi ja papaksi.

Alf on minua vain 13 kuukautta vanhempi, mutta osaa hyvin isoveljen elkeet. Hän kutittaa minua nukkuessani ja kun mustasukkaisuus saa otteen, nipistää poskesta.

Nimestäni keskustellaan kotona paljon. Kaisa on mamman suosikki, mutta pappa ei sitä hyväksy.

”Kaisa sopii paremmin vaikka kissalle tai kilille”, tulee tuomio. ”Mietitään nyt joku kunnollinen tytön nimi. Leena tai Liisa tai Hilma? Eikös näistä mikään kelpaa?”

”Haluaisin, että nimi on kaunis ja lämmin”, vastustelee mamma. ”Eikö semmoinen kuin Lea

ole olemassa? Sen voi lausua suomalaisittain tai ruotsalaisittain. Minusta se on lempeä.

”Lean hyväksyn. Entäs toinen nimi. Onko Maria hyvä? Lea Maria sointuu minun korvaani aika hyvin, eikö vain?”

”No kyllä. Olkoon niin, isän mieliksi”, hymähtää mamma.

Ristiäispäiväni on 25.3., Marian ilmestyspäivä ja pappi kastaa minut Lea Mariaksi. Kotipiirissä ja lähisukulaisten parissa Kajsa jää käyttöön ja sillä nimellä parhaiten itseni tunnistan.

Lapsiperheen arjen lisäksi pappa ja mamma ovat aktiivisia työväenliikkeessä ja heidät nähdään usein lähellä olevalla Työväentalolla. Astrid-mamma häärii kahvilassa ja pappa-Eetu järjestysmiehenä. Työväentalon iltamiin kuuluu, että lapset otetaan mukaan ja kaikkien perheiden lapset leikkivät yhdessä pihalla tai näyttämöllä.

Taloudellisesti elämämme on niukkaa ja niinpä mamma hankkii meille lisätuloja tekemällä ompelutöitä kotona ja joskus hän pesee myös paikallisen tehtailijan perheen lakanapyykkiä. Lakanat ovat valkoisia ja niissä on hienot, käsin virkatut pitsit. On tärkeää, että niistä pesussa tulee vitivalkoisia ja niiden pesemiseen käytetäänkin kovaa ainetta: lipeää. Mamma varoittelee meitä lipeästä.

”Lipeä on vaarallista ja se jos sitä roiskuu vaikka käsille tai kasvoille tai muualle, se voi syövyttää eli tehdä reikiä nahkaan. Missään tapauksessa ette saa koskea lipeään milloinkaan. Älkää koskeko saunalla ja pyykinpesupaikalla koskaan mihinkään pulloihin tai purkkeihin silloin, kun en ole paikalla. Se voi olla hengen vaarallista. Tiedättekö mitä se tarkoittaa? Siihen voi vaikka kuolla!”, paasaa mamma.

Mamma säilyttää pyykinpesussa käytettävää lipeää korkealla, lasten ulottumattomissa.

Kun mamma on pyykillä, me menemme yleensä naapuriin tai naapurin Hilka tulee meille. Hilu on 15-vuotias, melkein aikuinen. Hän on hauska ja olemme Alfin kanssa mielellämme hänen hoidossaan

Kerran, Alfin ollessa 4-vuotias hän on mamman seurana saunalla, kun tämä pesee tehtailijan lakanapyykkiä. Hän laulelee ”mors lilla Olle i skogen gick...” ja keikkuu jakkaralla odottaen äitiä, joka on ulkona ripustamassa lakanoita naruille kuivumaan. Hänelle tulee jano ja hän tarttuu vesikauhaan juodakseen vettä saunan padan vieressä olevasta saavista. Samassa mamma tulee saunan ovesta sisään ja kirkaisee. ”Nej Alf, drick inte. Det är lut”. Se on lipeää! Alf on kuitenkin ehtinyt ottaa pienen hörpyn. Mamma on kauhuissaan ja nappaa pojan kainaloon, juoksee naapuriin ja kertoo huohottaen, mitä on tapahtunut.

Kerman ja voin avulla Alf saadaan oksentamaan. Hän on ehtinyt nielaista pienen määrän ja nyt lähdetään nopeasti lähimmän lääkärin luo.

Lääkäri antaa ensiavun ja sitten mamma ja Alf lähtevät junalla kohti Helsinkiä, Marian sairaalaa. Siellä Alfia hoidetaan ja hänen toipumistaan seurataan viiden päivän ajan.

Kun Alf tulee kotiin, se on juhlapäivä. Innoissani tanssin ympäri tuvan lattiaa ja kaikki ovat iloisia. Alfin kokemukset ovat todella ikäviä ja häntä hemmotellaan koko suvun voimin. Joskus minusta tuntuu, että Alf saa anteeksi kaikki ikävätkin kepposensa tuon lipeäjutun takia. Tuntuu kurjalta, kun kaikki näkevät vain Alfin ja kehuvat, miten komea ja reipas poika hän on.

”Niin suuret silmät ja kihara tukka”, hehkuttaa moster, äidin sisko.

”Enkö minä ole nätti ja kiltti”, kysyn äidiltä.

”Minusta tuntuu, että moster Martta ei edes näe minua. Ihan kuin minua ei olisi olemassakaan”, nyyhkytän.

”Voi Lea kulta. Olet tietenkin tärkeä ja sinun vihreänruskeat silmäsi ovat kuin pienet tähdet taivaalla.”

Alfin toipuminen tästä koettelemuksesta vie aikaa enkä enää kiinnitä huomiota veljen erikoisasemaan.

Jokin Alfissa kuitenkin on erilaista kuin minussa ja isässä ja äidissä.

”Miksi Alfin suusta tulee sanat niin hitaasti”, kysyn ja pappa kertoo, että sairaalassa olemisen jälkeen Alf on alkanut änkyttää.

”Se tarkoittaa sitä, että Alf sanoo joskus sanan alun monta kertaa peräkkäin ennen kuin saa sen kokonaan ulos suustaan. Se johtuu varmaan siitä, että Alf pelästyi kovasti silloin, kun joi lipeää. Mutta ei kiinnitetä siihen sen enempää huomiota. Annetaan Alfille aikaa. Missään tapauksessa ei Alfin puhetta saa matkia”.

Lea syntyy pienellä uusmaalaisella paikkakunnalla, muuttaa perheineen Helsinkiin ja löytää sodan aikana itsensä tuttavien maatilalta työvelvollisena. Tämä on tarina, joka kuljettaa Leaa läpi vuosikymmenten. Kohdalle osuu sekä suuria ilon hetkiä että pohjatonta surua. Menetyksiä ja menestystä. Kantavana voimana elämänmittainen ystävyysuhde Riitan, ilosilmäisen evakkona naapuriin tulleen runotytön kanssa..

Ajankuvaa, elämän kiemuroita, haaveilua ja todellisuutta.

BoD

9 789528 065234